

Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.06.1979, sp. zn. Cpj 186/78, ECLI:CZ:NS:1979:CPJ.186.1978.1

Číslo: 1/1980

Právní věta: K některým otázkám občanského soudního řízení a rozhodování soudů ve věcech zemědělských se zřetelem k ustanovením zákonů č. 122/1975 Sb. a č. 123/1975 Sb.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 14.06.1979

Spisová značka: Cpj 186/78

Číslo rozhodnutí: 1

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Zpráva

Hesla: Jednotná zemědělská družstva, Národní výbory, Ochrana žen a matek, Odpovědnost kárná, Podmínky řízení, Pracovní poměr, Předběžná otázka, Přezkum správních rozhodnutí, Půda zemědělská, Řízení před soudem, Řízení smírčí v JZD, Rozhodnutí soudu, Senát, Vlastnické právo, Výkon rozhodnutí, Zastoupení, Zemědělská usedlost, Zemědělské hospodářství, Zemědělské organizace, Zlepšovací návrhy

Předpisy: 122/1975 Sb. 123/1975 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Ze zprávy o rozhodování soudů ve věcech týkajících se zemědělskodružstevních vztahů a ve věcech souvisejících se zemědělskou půdou, projednané a schválené občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu České socialistické republiky, [Cpj 186/78](#) ze 14. 6. 1979.

I. Působnost soudů a smírčích komisí podle zákona č. 122/1975 Sb.

V otázkách působnosti smírčích komisí a soudů při rozhodování sporů mezi jednotným zemědělským družstvem a jeho členem, vzniklých při výkonu členských práva a povinností, je nejednotně posuzována zejména pravomoc soudů při rozhodování sporů o vzniku nebo zániku členství v družstvu.

S vymezením působnosti smírčích komisí byla ustanoveními zákona č. 122/1975 Sb. o zemědělském družstevnictví vymezena i působnost soudů při rozhodování sporu mezi družstvy a jejich členy (pracovníky). Do pravomoci soudů bylo svěřeno rozhodování určitých sporů, které souvisejí se skončením členského poměru v družstvu (§ 22 odst. 4, § 24 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb.), dále návrhů na přezkoumání rozhodnutí členské schůze týkajícího se uložení kárného opatření (§ 64 odst. 2 citovaného zákona) a konečně zrušení smírů schválených smírčí komisí pro jejich rozpor s právními

předpisy (§ 87 odst. 1 citovaného zákona), jakož i přezkoumání rozhodnutí smírčí komise, kterým nebylo vyhověno návrhu na zrušení schválení smíru pro nové skutečnosti (§ 88 odst. 3 citovaného zákona). Mimo tyto případy rozhoduje soud vzhledem k ustanovení § 83 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. také spory vyhrazené jinak k rozhodování smírčí komisí, zůstalo-li řízení před smírčí komisí bezvýsledné nebo nebyla-li smírčí komise dosud zřízena.

1. Působnost smírčí komise.

A. Jestliže mezi jednotným zemědělským družstvem a jeho členem vznikl v souvislosti s výkonem členských práv a povinností spor a) o nároky vyplývající z pracovních vztahů v družstvu nebo b) o majetkové nároky vyplývající z jiných právních vztahů v družstvu, musí být zásadně podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. a/ zákona č. 122/1975 Sb. projednán smírčí komisí družstva ve smírčím řízení, a to bez zřetele na to, zda členský vztah k družstvu dosud trvá.

Smírčí komise jsou zřizovány v jednotných zemědělských družstvech, která mají více než 300 členů. Jde-li o družstvo, které nemá více než 300 členů, vykonává působnost smírčí komise za předpokladu, že družstvo převzalo do svých stanov článek 28 odst. 5 Vzorových stanov jednotných zemědělských družstev, 1) revizní komise (§ 84 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb., § 2 odst. 1 vyhlášky č. 160/1975 Sb.). Projednání sporů mezi družstvem a jeho členem, uvedených shora pod a) a b), smírčí komisí (případně revizní komisí vykonávající působnost smírčí komise je obligatorní.

B. Ve smírčím řízení se podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. b) zákona č. 122/1975 Sb. projednávají také spory mezi družstvem a jeho pracovníkem o nároky vyplývající z pracovního poměru, popřípadě z jiného pracovněprávního vztahu k družstvu, jestliže a) pracovník družstva o to požádal nebo b) s tím projevil souhlas.

I tyto spory se ve smírčím řízení projednávají bez zřetele na to, zda pracovní nebo jiný pracovněprávní vztah k družstvu dosud trvá.

Základní rozdíl oproti sporům mezi družstvem a jeho členem (§ 82 odst. 1 písm. a/ zákona č. 122/1975 Sb.) spočívá v tom, že projednávání sporů mezi družstvem a jeho pracovníkem smírčí komisí (§ 82 odst. 1 písm. b/ zákona č. 122/1975 Sb.) má vždy fakultativní povahu (srov. ustanovení § 12 odst. 3 vyhlášky č. 160/1975 Sb.). Nikdy také nezakládá nedostatek podmínky občanského soudního řízení ve smyslu ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. („má-li předcházet jiné řízení“). Podle ustanovení § 83 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. nezakládá zahájení smírčího řízení v tomto sporu ve vztahu k soudnímu řízení ani překážku zahájení řízení (§ 83 o. s. ř.). Další zvláštnost smírčího řízení podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. b) zákona č. 122/1975 spočívá v tom, že smírčí komise při svém řízení použije hmotněprávních ustanovení obsažených v zákoníku práce 2) a v předpisech na něj navazujících, neboť ve vztahu mezi družstvem a jeho pracovníkem jde výlučně o pracovněprávní poměr.

C. Podle ustanovení § 82 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. se ovšem ve smírčím řízení neprojednávají spory uvedené v § 82 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb., bylo-li jejich projednávání právním předpisem vyhrazeno jiným orgánům. Jde zejména o případy zákone vyhrazené výlučné soudní pravomoci (viz např. § 64 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb.) a dále o nároky, které jsou vyňaty z působnosti smírčí komise tím, že jsou vyhrazeny soudu nebo jinému orgánu jinými právními předpisy (např. spory o odměnu za vynálezy, za zlepšovací návrhy a průmyslové vzory).

2. Působnost soudu

A. V případě sporů uvedených v ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb., ohledně nichž platí zásada projednání smírčí komisí, závisí posouzení otázky působnosti soudu především na

tom, zda v družstvu byla nebo nebyla zřízena smírčí komise. a/ Jde-li o družstvo, v němž má být vzhledem k počtu členů podle ustanovení § 84 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. zřízena smírčí komise, avšak zřízena dosud nebyla, projednávají spory mezi družstvem a jeho členy uvedené v § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. soudy podle ustanovení § 83 odst. 1 písm. b) tohoto zákona. Právní úprava obsažená v zákoně č. 122/1975 Sb. neumožňuje, aby činnost smírčí komise byla v tomto případě nahrazena činností revizní komise ve smyslu ustanovení § 84 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. a § 2 odst. 1 vyhlášky č. 160/1975 Sb. Naproti tomu převzalo-li družstvo, které nemá více než 300 členů, do svých stanov článek 28 odst. 5 Vzorových stanov jednotných zemědělských družstev, vykonává revizní komise působnost smírčí komise a soud nemůže postupovat podle ustanovení § 83 odst. 1 písm. b) zákona č. 122/1975 Sb. b/ Byla-li v družstvu podle ustanovení § 84 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. zřízena smírčí komise a jde-li o spor mezi družstvem a jeho členem uvedený v § 82 odst. 1 písm. a) tohoto zákona, může soud takový spor projednat teprve tehdy, nedošlo-li do 30 dnů od zahájení smírčího řízení ke schválení smíru (§ 83 odst. 1 písm. a/ citovaného zákona). Smírčí komise v tomto případě postupuje spor soudu na návrh účastníka (§ 12 odst. 1 vyhlášky č. 160/1975 Sb.), neuplatnil-li účastník svůj nárok o soudu po marném uplynutí třicetidenní lhůty sám.

Z uvedeného vyplývá, že jde-li o spor mezi družstvem a jeho členem podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb., bude úkolem soudu především zjistit, zda spor měl být projednán smírčí komisí družstva (případně revizní komisí vykonávající působnost smírčí komise), a v kladném případě poučit v tomto směru žalobce (§ 5 o. s. ř.). Setrvá-li žalobce přes poučení za žalobě, bude nutno občanské soudní řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavit a po právní moci usnesení o zastavení řízení postoupit věc příslušné smírčí (revizní) komisi.

B. Jde-li o žalobu na plnění (§ 80 písm. b/ o. s. ř.), již se žalobce domáhá uspokojení svých majetkových nároků v souvislosti se vznikem nebo zánikem členství v družstvu, případně i jiných nároků, pokud vyplývají v této souvislosti z pracovních vztahů v družstvu, půjde o spor podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb., v němž je podle téhož ustanovení zákona založena působnost smírčí komise a z ní odvozena pravomoc soudu (§ 83 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb.). Při rozhodování takového sporu posoudí soud otázku vzniku nebo zániku členství v družstvu jako předběžnou otázku (§ 135 odst. 2 o. s. ř.).

C. Ve sporech mezi družstvem a jeho členem, vzniklých při výkonu členských práv a povinností, je zákonem ve třech případech založena výlučná pravomoc soudů: a/ Podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb. rozhoduje soud o žalobě, kterou družstvo popírá důvod pro vystoupení se zkrácenou lhůtou (§ 22 odst. 1 písm. a-e) téhož zákona), jehož se člen družstva dovolává. b/ Podle ustanovení § 24 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb. rozhoduje soud o žalobě člena družstva na určení, že jeho vyloučení je neplatné, nesouhlasí-li s rozhodnutím členské schůze o vyloučení (§ 24 odst. 1 písm. a, b) téhož zákona). c/ Podle ustanovení § 64 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. soud přezkoumává rozhodnutí členské schůze týkající se uložení kárného opatření (§ 61 a násl. téhož zákona).

D. Zvláštním způsobem je upravena pravomoc soudů při projednávání sporů mezi družstvem a jeho pracovníkem uvedených v ustanovení § 82 odst. 1 písm. b) zákona č. 122/1975 Sb. Podle ustanovení § 83 odst. 2 tohoto zákona platí, že zahájení smírčího řízení v těchto sporech nebrání tomu, aby o téže věci probíhalo řízení u soudu. Podle ustanovení § 1 písm. b) a § 12 odst. 3 vyhlášky č. 160/1975 Sb. se účastník tohoto sporu může obrátit na soud, aby o sporu rozhodl, a to kdykoli před schválením uzavřeného smíru. Z toho vyplývá, že v případě sporu podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. b) zákona č. 122/1975 Sb. lze úspěšně uplatnit nárok u soudu předtím, než bylo zahájeno smírčí řízení v téže věci, jakož i po jeho zahájení, avšak jen do doby schválení uzavřeného smíru. Jakmile ve smírčím řízení dojde ke schválení uzavřeného smíru, je vzhledem k ustanovení § 12 odst. 3 vyhlášky č. 160/1975 Sb. vyloučeno projednání téže věci soudem. Smír schválený smírčí komisí nabývá podle ustanovení § 86 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. právní moci a je závazný pro účastníky i pro všechny orgány. Je tedy překážkou věci rozsouzené podle ustanovení § 159 odst. 3 o. s. ř.

Smír schválený smírčí komisí je podle ustanovení § 86 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. podkladem pro soudní výkon rozhodnutí.

E. I když smír schválený smírčí komisí je pro soud překážkou věci rozsouzené, může soud za podmínek uvedených v ustanoveních § 87 odst. 1 nebo § 88 odst. 3 zákona č. 122/1975 Sb. na návrh přezkoumat rozhodnutí smírčí komise schvalující smír. a/ Podle ustanovení § 87 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. může soud na návrh (§ 87 odst. 2 téhož zákona) zrušit schválení smíru, jestliže je v rozporu s právními předpisy. Zruší-li rozhodnutí smírčí komise o schválení smíru, rozhodne soud podle téhož ustanovení i ve věci samé. b/ Ustanovení § 88 odst. 1, 2 zákona č. 122/1975 Sb. obsahuje právní úpravu zrušení schválení smíru komisí pro dodatečně najevo vyšlé závažné okolnosti (obdoba obnovy řízení). Jestliže smírčí komise zamítne návrh podaný účastníkem smírčího řízení, může účastník do 30 dnů od doručení rozhodnutí smírčí komise podat návrh na přezkoumání zamítavého rozhodnutí smírčí komise soudem (§ 88 odst. 3 citovaného zákona). Jestliže soud zruší zamítavé rozhodnutí smírčí komise, zruší také schválení smíru a stejně jako v případě uvedeném v § 87 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. rozhodne ve věci samé.

II. Poznatky z rozhodování soudů ve věcech týkajících se členství a pracovních vztahů v družstvu

1. Rozhodování soudu podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb.

V případech, kdy soud rozhodoval na základě své výlučné pravomoci (§ 22 odst. 4, § 24 odst. 5 a § 64 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb.), jde nejčastěji o spory mezi družstvem a jeho členem ve smyslu ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb. Tyto spory často končí zpětvzetím žaloby, mnohdy ještě před zahájením jednání ve věci samé.

Žaloba podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb. má povahu určovací žaloby. Touto žalobou družstvo popírá důvod pro vystoupení se zkrácenou lhůtou (§ 22 odst. 1 téhož zákona), jehož se člen družstva dovolává. Vzhledem ke lhůtě pro podání žaloby stanovení v § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb., jakož i vzhledem k povaze vystoupení člena z družstva z jiných důvodů, než které jsou uvedeny v § 22 odst. 1 tohoto zákona, tj. bez výhody zkrácené lhůty (ve svých důsledcích jde vlastně o vystoupení podle ustanovení § 21 citovaného zákona), je nutno ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb. vykládat tak, že umožňuje soudu rozhodovat pouze o žalobě, kterou družstvo popírá existenci členem tvrzeného důvodu obsaženého v § 22 odst. 1 písm. a) až e) tohoto zákona. V těchto případech rozhoduje tedy soud o tom, zda je dán uplatněný zákonný důvod po stránce skutkové. Soud nemůže rozhodovat o žalobě, již družstvo popírá důvod pro vystoupení se zkrácenou lhůtou proto, že členem tvrzený důvod není jedním z důvodů taxativně vypočtených v ustanovení § 22 odst. 1 citovaného zákona.

Domáhá-li se družstvo určení neplatnosti vystoupení člena se zkrácenou lhůtou (§ 22 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb.), je povinností soudu ve smyslu ustanovení § 5 o. s. ř. vést žalobce ke změně žalobního návrhu tak, aby odpovídal ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb.

Nejčastěji užívanými důvody pro vystoupení člena z družstva se krácenou lhůtou jsou důvody podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 122/1975 Sb.

Soudy mají správně na zřeteli, že všechny hmotněprávní podmínky projevu člena družstva směřujícího k vystoupení z družstva se zkrácenou lhůtou musí být splněny v době toho projevu. V případě důvodu podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. je touto podmínkou nejen trvalá zdravotní nezpůsobilost člena, ale také lékařský posudek nebo rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy, které tuto skutečnost osvědčují.

Okresní soud v Kolíně proto ve věci sp. zn. 4 C 402/77 správně vyhověl žalobě o popření existence důvodu podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb., neboť přeložený lékařský posudek výslovně neuváděl, že členka je trvale nezpůsobilá vykonávat dosavadní nebo jinou pro ni vhodnou práci v družstvu. Odvolací soud pak toto rozhodnutí správně potvrdil s tím, že k později vydanému lékařskému potvrzení, které bylo v odvolacím řízení předloženo, nelze přihlídnout.

Ke stejnému závěru dospěl i okresní soud v Litoměřicích ve věci sp. zn. 7 C 559/77, když zjistil, že lékařský posudek byl vydán až měsíc poté, kdy se člen domáhal výstupu z družstva se zkrácenou lhůtou.

Také ve věcech sp. zn. C 329/76 okresního soudu v Havlíčkově Brodě a sp. zn. 6 C 244/77 okresního soudu v Jičíně bylo žalobám JZD vyhověno, neboť členové družstev svá tvrzení o zdravotní nezpůsobilosti nepodložili řádným lékařským posudkem nebo rozhodnutím orgánu státní zdravotní správy ani odkazem na

Pokud jde o spory o existenci důvodů pro vystoupení z JZD ve smyslu ustanovení § 22 odst. 1 písm. d) zákona č. 122/1975 Sb. je třeba poukázat na to, že důvody pro vystoupení člena z družstva podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. d) citovaného zákona jsou užší než obdobné důvody výpovědi pracovníka podle ustanovení § 51 odst. 1 písm. d) zák. práce. První z důvodů uvedených v ustanovení § 22 odst. 1 písm. d) zákona č. 122/1975 Sb. je dán tehdy, nemůže-li družstvo pro organizační směny zajisti členovi dosavadní nebo jinou pro něho vhodnou práci v družstvu, kdežto podle ustanovení § 51 odst. 1 písm. d) zák. práce je obdobný výpovědní důvod dán tehdy, nemůže-li organizace plnit pro organizační změny jakoukoli podstatnou povinnost, kterou má vůči pracovníkovi podle pracovní nebo kolektivní smlouvy nebo právních předpisů.

Žaloby jednotných zemědělských družstev o určení neexistence důvodů podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. d) zákona č. 122/1975 Sb. jsou většinou opodstatněné, neboť se ukazuje, že někteří členové družstev se snaží z družstva vystoupit nikoli proto, že by skutečně nebylo využíváno jejich kvalifikace, nýbrž proto, že chtějí nastoupit zaměstnání jinde za výhodnějších platových podmínek.

Správně bylo proto vyhověno žalobě o popření existence důvodu vystoupení z družstva podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. d) zákona č. 122/1975 Sb. (nevyužívání kvalifikace) ve věci sp. zn. 11 C 140/78 okresního soudu v Pardubicích, neboť bylo zjištěno, že žalovaný je vyučen automechanikem a v žalujícím družstvu pracuje jako traktorista a kombajnér a současně pracuje i v dílně pro opravy těchto strojů.

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že ustanovení § 22 zákona č. 122/1975 Sb. sice neřeší otázku, zda důvod pro vystoupení se zkrácenou lhůtou ve smyslu ustanovení § 22 odst. 1 tohoto zákona může být dodatečně měněn, avšak u ustanovení čl. 16 odst. 4 Vzorových stanov JZD ve spojení s ustanovením § 2 odst. 2 písm. a) nařízení vlády ČSSR č. 137/1975 Sb. vyplývá, že důvod pro vystoupení se zkrácenou lhůtou uvedený v písemné odhlášce nemůže být dodatečně měněn. Použití nového důvodu uvedeného v ustanovení § 22 odst. 1 písm. a) až e) zákona č. 122/1975 Sb. bude tedy podle okolností nutno považovat za novou odhlášku (k odvolání odhlášky viz čl. 16 odst. 6 Vzorových stanov JZD).

2. Rozhodování soudu podle ustanovení § 24 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb.

Spory mezi družstvem a jeho členem podle ustanovení § 24 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb. nejsou početné. To nasvědčuje především tomu, že vyloučení člena z družstva podle ustanovení § 24 odst. 1 citovaného zákona je krajním, nepřilíš často používaným opatřením družstva vůči členovi, jehož členství v družstvu se stalo nadále núnosným, a že nevyvolává složitější právní problémy.

Podle ustanovení § 24 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb. může člen družstva, který nesouhlasí s rozhodnutím členské schůze o vyloučení, podat do 30 dnů od doručení tohoto rozhodnutí u soudu žalobu o určení, že vyloučení je neplatné. Jde tedy stejně jako v případě žaloby podle ustanovení § 22 odst. 4 citovaného zákona o žalobu, která má povahu určovací žaloby. Na rozdíl od ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb. však zde nejde o určení neexistence vylučovacího důvodu, nýbrž jen o určení neplatnosti vyloučení. Člen družstva se tedy žalobou podle ustanovení § 24 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb. nemůže dovolávat určení neexistence vylučovacího důvodu uvedeného v taxativním výčtu v ustanovení § 24 odst. 1 písm. a), b) tohoto zákona, ani určení že jeho členství v družstvu trvá.

Problematika vyloučení z družstva podle ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. je obdobná problematice okamžitého zrušení pracovního poměru podle ustanovení § 53 odst. 1 zák. práce. Odchylnost právní úprav spočívá zejména v odlišné formulaci důvodů vyloučení z družstva uvedených v ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 122/1975 Sb. oproti důvodům okamžitého zrušení pracovního poměru uvedeným v § 53 odst. 1 písm. b) a c) zák. práce, ve stanovení odlišné lhůty pro rozhodnutí členské schůze o vyloučení člena z družstva (srov. § 24 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. a § 53 odst. 2 zák. práce) a ve stanovení odlišné lhůty pro podání žaloby o určení neplatnosti vyloučení (srov. § 24 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb. a § 64 zák. práce.).

Okresní soud v Jihlavě ve věci sp. zn. 5 C 119/78 správně zamítl žalobu člena družstva podanou po uplynutí 30 dnů od doručení rozhodnutí členské schůze o jeho vyloučení.

3. Rozhodování soudu podle ustanovení § 64 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb.

Zákon č. 122/1975 Sb. přinesl zásadní změnu také ve vymezení pravomoci soudu při rozhodování o kárných opatřeních uložených členům JZD (§ 61 a násl. tohoto zákona). Judikatura před účinností citovaného zákona připouštěla pravomoc soudu pouze v případě, kdy při uložení kárného opatření byla překročena maximální částka snížení odměny člena družstva. 3) Jinak spadala kárná pravomoc zcela do kompetence družstevních orgánů.

Ustanovením § 64 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. byla s účinností od 1. 1. 1976 založena podstatně širší pravomoc soudů při přezkoumávání rozhodnutí o kárném opatření. Řízení, v němž soud přezkoumává rozhodnutí družstva o uložení kárného opatření, je přezkumným řízením podle ustanovení § 244 a násl. o. s. ř.

Soud přezkoumává k návrhu vždy rozhodnutí členské schůze, a to 1/ u člena rozhodnutí o jeho námitkách podaných proti rozhodnutí o uložení kárného opatření a 2/ u předsedy (místopředsedy), člena představenstva nebo člena revizní komise přímo rozhodnutí o uložení kárného opatření.

V obou případech lze podat návrh na přezkoumání rozhodnutí členské schůze soudem podle ustanovení § 64 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. pouze z důvodů uvedených v ustanovení § 64 odst. 2 tohoto zákona, tj. má-li návrhovač za to, že při uložení kárného opatření a) byl porušen právní předpis, stanovy družstva nebo jiné vnitrodružstevní předpisy, anebo že b) kárné řízení zůstalo neúplné.

Shledá-li soud, že pro uložení kárného opatření nebyly splněny zákonné předpoklady, zruší podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona č. 122/1975 Sb. rozhodnutí o uložení kárného opatření, popřípadě i rozhodnutí členské schůze o námitkách; jinak je podle téhož ustanovení potvrdí.

Jestliže soud shledá, že kárné řízení zůstalo neúplné, zruší podle ustanovení § 64 odst. 4 téhož zákona rozhodnutí o uložení kárného opatření, popřípadě i rozhodnutí členské schůze o námitkách. V tomto případě projedná věc členská schůze znovu na svém nejbližším jednání následujícím po dni, kdy rozhodnutí o zrušení nabylo právní moci, přičemž je vázána právním názorem soudu.

Okresní soud v Gottwaldově ve věci sp. zn. 7 C 58/77 správně zrušil rozhodnutí o uložení kárného opatření proto, že nebylo uloženo ve lhůtě stanovení v čl. 57 Vzorových stanov JZD, o průběhu kárného řízení nebyl sepsán zápis ve smyslu čl. 59 odst. 2 Vzorových stanov JZD a kárné provinění člena nebylo konkretizováno (čl. 60 Vzorových stanov JZD).

4. Rozhodování soudu ve sporech o nárocích uvedených v ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb.

Ve sporech mezi jednotlivým zemědělským družstvem a jeho členem podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. jde o rozmanitou právní problematiku souvisící s členstvím a pracovními vztahy v družstvu.

Při projednávání těchto sporů soudy často nevěnují dostatečnou pozornost posouzení otázky, zda občanskému soudnímu řízení mělo ve smyslu ustanovení § 83 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. předcházet a zda předcházelo smírčí řízení. V případech, kdy mělo předcházet řízení před smírčí komisí, soudy musí důsledně postupovat podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř.

Soudy také někdy přehlížejí, že podmínka předcházejícího smírčího řízení ve smyslu ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) a § 83 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb. platí podle ustanovení § 82 odst. 1 tohoto zákona (na rozdíl od rozhodčího řízení v pracovněprávních vztazích) bez zřetele na to, zda členství v družstvu dosud trvá.

A. Převedení člena jednotného zemědělského družstva na jinou práci

Mezi spory podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. patří spory o neplatnost převedení člena družstva na jinou práci, případně spory o pracovní odměnu v souvislosti s tímto převedením. Předmětem soudního řízení jsou zejména nároky opírající se o ustanovení § 18 odst. 1 a § 29 odst. 1 nařízení vlády ČSSR č. 138/1975 Sb. a/ Ustanovení v § 18 odst. 1 nařízení vlády ČSSR č. 138/1975 Sb. vymezuje případy, kdy je družstvo povinno převést člena na jinou práci. Soudy projednávají především spory týkající se převedení těhotné ženy - členky družstva nebo matky dítěte mladšího 9 měsíců (§ 18 odst. 1 písm. b/ nařízení vlády ČSSR č. 138/1975 Sb.). Podle ustanovení § 18 odst. 1 písm. b) nařízení vlády ČSSR č. 138/1975 Sb. je družstvo povinno převést takovou členku na jinou práci, vykonávala-li práci, kterou nesmějí být tyto ženy zaměstnávány nebo která podle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství nebo mateřské poslání.

Zakázané práce pro těhotné členky družstva a matky dítěte mladšího 9 měsíců jsou blíže specifikovány ve výnosu ministerstva zemědělství a výživy ČSR č. 16/1969, uveřejněném ve Věstníku ministerstva zemědělství a výživy ČSR, částka 11 ročníku 1969, ve znění výnosu ministerstva zemědělství a výživy ČSR, částka 2 ročníku 1977. b/ Při soudním projednávání věcí, jichž se týká ustanovení § 29 odst. 1 nařízení vlády ČSSR č. 138/1975 Sb., jde zejména o splnění povinnosti družstva zařadit člena, který se do práce v družstvu vrátil po skončení dočasné pracovní neschopnosti, nebo členku po skončení mateřské dovolené na původní práci a pracoviště. Není-li takové zařazení možné, protože tato práce odpadla nebo pracoviště bylo zrušeno, musí družstvo podle téhož ustanovení citovaného nařízení vlády ČSSR zařadit člena na jinou práci odpovídající dohodě o pracovních podmínkách nebo alespoň jeho kvalifikaci.

B. Náhrada škody

Právní úprava náhrady škody obsažená v zákoně č. 122/1975 Sb. o zemědělském družstevnictví se blíží právní úpravě náhrady škody v pracovněprávních vztazích mezi organizací a jejím pracovníkem podle zákoníku práce.

Blízkost obou právních úprav je patrná zvláště při srovnání ustanovení § 69 a násl. zákona č.

122/1975 Sb. o odpovědnosti člena družstva za škodu způsobenou při plnění členských povinností nebo v přímé souvislosti s ním s ustanoveními § 172 a násl. zák. práce o odpovědnosti pracovníka za škodu způsobenou při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

C. Spory o odměnu za práci, naturálie apod.

Soudy projednávají např. spory mezi jednotným zemědělským družstvem a jeho členem o zaplacení nedoplatku odměny za práci, příplatků za práci ve dnech pracovního klidu, o vydání naturálií apod. Také v těchto případech jde o spory podle ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. a je třeba dbát o to, aby byly splněny podmínky podle ustanovení § 83 odst. 1 téhož zákona k projednávání sporu soudem.

Ve věci sp. zn. C 316/77 okresního soudu v Havlíčkově Brodě se člen družstva domáhal s odkazem na ustanovení § 58 zákona č. 122/1975 Sb. příplatků za práci o sobotách a nedělích. Žaloba byla zamítnuta, když se ukázalo, že žalobce byl odměňován podle pravidel, která si žalované družstvo stanovilo ve smyslu ustanovení § 59 odst. 2 téhož zákona.

D. Vyznačení skončení členství v občanském průkazu

Žaloba o plnění (§ 80 písm. b/ o. s. r.), jejímž předmětem je vyslovení povinnosti družstva vyznačit skončení členství v občanském průkazu člena, odpovídá ustanovení § 2 a § 4 nařízení vlády ČSSR č. 54/1975 Sb. Spor o vyznačení skončení členství v družstvu v občanském poměru, takže nesplňuje podmínky uvedené v ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. pro projednání sporu smířčí komisí. Tyto spory proto projednávají a rozhodují přímo soudy.

Není vyloučeno, aby žalobu o vyznačení skončení členství v občanském průkazu podalo i jednotné zemědělské družstvo. V takovém případě však bude žalobní návrh znít na splnění povinnosti člena přeložit svůj občanský průkaz k vyznačení skončení členství v družstvu.

III. Další otázky vznikající ve sporech mezi družstvem a jeho členy, případně pracovníky

1. Použití zákoníku práce a pracovněprávní judikatury

A. V souvislosti s rozhodováním sporů týkajících se členství a pracovních vztahů v jednotném zemědělském družstvu vyvstává otázka subsidiárního použití zákoníku práce a na něj navazujících předpisů. a/ Použitelnost ustanovení zákoníku práce a na něj navazujících předpisů v oblasti zemědělskodružstevních vztahů vymezuje ustanovení § 45 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. (srov. též ustanovení § 3 odst. 2 zák. práce), a to tak, že pracovní vztahy, které vznikají mezi družstvem a jeho členem, se řídí zákonem č. 122/1975 Sb. o zemědělském družstevnictví; zákoníkem práce, popřípadě dalšími předpisy, se řídí jen potud, pokud to výslovně stanoví zákon o zemědělském družstevnictví, zákoník práce nebo jiný právní předpis. Zákon č. 122/1975 Sb. o zemědělském družstevnictví odkazuje výslovně na zákoník práce v ustanoveních § 76 odst. 1 a § 79. Nejde tu o subsidiární použití zákoníku práce, nýbrž o případy, v nichž užití jiného zákona je předepsáno.

Nesprávně se proto okresní soud v Trutnově ve věci sp. zn. 6 C 1077/77 při rozhodování o existenci důvodu pro vystoupení člena z družstva se zkrácenou lhůtou podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. d) zákona č. 122/1975 Sb. dovolával též analogie čl. III základních zásad zákoníku práce. b/ Odlišná situace je při posuzování právních vztahů mezi jednotným zemědělským družstvem a jeho pracovníkem. Tu však rovněž nepůjde o subsidiární, nýbrž o přímé použití zákoníku práce a na něj navazujících předpisů, neboť mezi družstvem a jeho pracovníkem nejde o zemědělskodružstevní vztah, nýbrž o pracovněprávní vztah. B. Blízká podobnost zákonné úpravy některých vztahů mezi družstvem a jeho členy s úpravou pracovněprávních vztahů obsaženou v zákoníku práce vyvolává otázku, zda lze využít uveřejněné judikatury k některým ustanovením zákoníku práce při výkladu

určitých ustanovení zákona o zemědělském družstevnictví.

Je třeba vždy pečlivě srovnávat obě úpravy a tam, kde jde o úpravy v podstatě shodné, lze využít uveřejněné judikatury při výkladu příslušných ustanovení zákona.

2. Ve sporech mezi družstvem a jeho členy rozhoduje senát

Také ve věcech podle ustanovení zákona č. 122/1975 Sb. lze vycházet ze stanoviska k výkladu některých sporných otázek ustanovení § 36 o. s. ř., uveřejněného pod č. 2/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Podle závěrů tohoto stanoviska jsou věcmi pracovními podle ustanovení § 36 odst. 2 o. s. ř., v nichž jedná a rozhoduje senát, nejen spory o nárocích plynoucích z pracovněprávních vztahů upravených zákoníkem práce, popřípadě jinými předpisy, ale také spory o nárocích plynoucích i z předpisů z jiných správních odvětví, pokud tyto vztahy vznikají při účasti na společenské práci a mají tedy charakter pracovní (např. družstevněprávní vztah vznikající při pracovní činnosti v družstvu), je-li v těchto případech dána pravomoc soudu (§ 7 o. s. ř.).

3. Kdo jedná za jednotné zemědělské družstvo

Soudy se někdy nezabývají důsledně otázkou, kdo je oprávněn za jednotné zemědělské družstvo jednat. Podle ustanovení § 31 odst. 1 písm. e) zákona č. 122/1975 Sb. jedná jménem družstva navenek předseda družstva a podle ustanovení § 31 odst. 4 tohoto zákona předsedu JZD zastupuje v době jeho nepřítomnosti místopředseda. Pokud jedná za družstvo někdo jiný, potřebuje pověření, případně plnou moc.

Ve věci okresního soudu v Opavě sp. zn. 7 C 95/78 nebyla žaloba podaná podle ustanovení § 22 odst. 4 zákona č. 122/1975 Sb. podepsána ani předsedou ani místopředsedou družstva a teprve k soudnímu jednání se dostavil za družstvo člen pověřený předsedou družstva.

Ve věci sp. zn. 7 C 283/77 téhož soudu byla žaloba podána i vzata zpět písemným podáním podepsaným členskou družstva, která se nevykázala pověřením.

IV. Uživací, vlastnické a jiné majetkové vztahy vznikající v souvislosti se zemědělskou výrobou

Problematika užívacích, vlastnických a jiných majetkových vztahů vznikajících v souvislosti se zemědělskou výrobou bývá předmětem občanského soudního řízení v menším množství případů než problematika vyplývající z členských a pracovních vztahů k družstvu. Je to jeden z důsledků toho, že spolu se socialistickou přestavbou a s rozvojem zemědělství se upevnily i socialistické výrobní vztahy.

1. Právo družstevního užívání pozemků

Zákon č. 122/1975 Sb. o zemědělském družstevnictví stanovil ve srovnání s předchozí právní úpravou širším způsobem obsah i rozsah práva družstevního užívání. Podle ustanovení § 37 odst. 1 tohoto zákona náleží družstvu právo družstevního užívání k pozemkům, které a) byly sdruženy ke společnému družstevnímu hospodaření nebo b) byly dány do náhradního užívání za sdružené pozemky při provedené hospodářskotechnické úpravě pozemků. Právo družstevního užívání je právo bezúplatné a časově neomezené (§ 37 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb.)

K již sdruženým pozemkům (viz a, b) shora) vzniklo právo družstevního užívání ve smyslu ustanovení § 37 a násl. zákona č. 122/1975 Sb. dnem účinnosti zákona, tj. 1. 1. 1976, a to za předpokladu, že pozemky byly k tomuto dni dosud sdruženy (viz též ustanovení § 111 citovaného zákona). Za pozemky, jež byly ke dni 1. 1. 1976 sdruženy a vzniklo k nim tedy k tomuto dni právo družstevního

užívání ve smyslu ustanovení § 37 a násl. zákona č. 122/1975 Sb., je třeba považovat i pozemky, ohledně nichž po zániku členství v jednotném zemědělském družstvu nedošlo do 31. 12. 1975 k vypořádání a právo družstevního užívání podle dřívějších předpisů proto u nich trvalo (§ 58 zákona č. 49/1959 Sb.). K pozemkům sdruženým po 1. 1. 1976 vzniká právo družstevního užívání okamžikem jejich sdružení.

Okresní soud ve Znojmě správně ve věci sp. zn. 7 C 452/77 zamítl žalobu, v níž se dědicové zemřelé členky družstva domáhali dne 2. 1. 1976 proti družstvu vyklizení pozemku sdruženého ke společnému družstevnímu hospodaření. Toto rozhodnutí však bylo nesprávně odůvodněno poukazem na ustanovení § 5 zákona č. 123/1975 Sb. Jestliže členka družstva zemřela za účinnosti zákona č. 122/1975 Sb, vzniklo družstvo k pozemku podle ustanovení § 37 a násl. zákona č. 122/1975 Sb. ke dni 1. 1. 1976 právo, které podle ustanovení § 37 odst. 2 tohoto zákona trvá časově neomezeně i proti dědicům členky družstva. Žaloba měla být proto zamítnuta z toho důvodu.

Jestliže pozemky byly sdruženy ke společnému družstevnímu hospodaření (§ 36 zákona č. 122/1975 Sb.), právo družstevního užívání vzniklé v tomto rozsahu trvá bez časového omezení (§ 37 odst. 2 tohoto zákona) nezávisle na změnách v osobě vlastníka (s výjimkou případu uvedeného v ustanovení § 42 odst. 1, věta první, citovaného zákona). Právo družstevního užívání není spojeno s členstvím vlastníka pozemku v jednotném zemědělském družstvu v tom směru, že by zaniklo spolu se zánikem členství v družstvu. Platná právní úprava neumožňuje vlastníku sdružených pozemků domáhat se po zániku členství v družstvu vrácení těchto pozemků, ani poskytnutí jiných pozemků náhradou za pozemky sdružené, ani užívání sdružených pozemků.

Vlastník pozemku, k němuž přísluší právo družstevního užívání, nemůže jej držet ani užívat, přičemž i jeho dispoziční právo je omezeno. Podle ustanovení § 42 odst. 2 zákona č. 122/1975 Sb. je totiž ke smlouvě o převodu pozemku, k němuž má družstvo právo družstevního užívání, zapotřebí souhlasu družstva. To neplatí pouze tehdy, jde-li o darování tohoto pozemku státu.

Podle ustanovení § 37 odst. 5 zákona č. 122/1975 Sb. je družstvo oprávněno i povinno chránit své právo družstevního užívání proti každému, kdo do něho neoprávněně zasahuje. Z toho vyplývá, že jednotné zemědělské družstvo, jemuž přísluší právo družstevního užívání, se může domáhat ochrany tohoto práva mimo jiné i žalobou, která je vzhledem k povaze práva družstevního užívání obdobná vlastnické žalobě. Žaloba, jíž se družstvo domáhá ochrany svého práva družstevního užívání, může směřovat i proti vlastníku sdruženého pozemku.

Ve věci sp. zn. 6 C 162/75 okresní soud v Klatovech správně vyhověl žalobě družstva o vyklizení pozemku, když zjistil, že tento pozemek sdružila ke společnému družstevnímu hospodaření původní vlastnice při svém vstupu do družstva. Do užívání žalované jako dědičky po dřívější vlastníci se pozemek dostal na základě neplatné dohody o poskytnutí náhradního pozemku za cestu při scelování družstevních honů (později se totiž ukázalo, že šlo o cestu veřejnou).

Okresní soud v Jablonci nad Nisou ve věci sp. zn. 6 C 4/77 nesprávně zastavil podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. řízení o žalobě JZD v D., podané proti občanu, který rozoral část pozemku v družstevním užívání, s tím, že věc bude po právní moci postoupena ONV v J. Poukázal přitom na § 5 odst. 3 zákona č. 123/1975 Sb. podle něhož v pochybnostech, zda zemědělské organizaci náleží právo užívání podle ustanovení § 5 odst. 1, 2 citovaného zákona, rozhodne okresní výbor. Odvolací soud správně usnesení soudu prvního stupně zrušil a vrátil věc k dalšímu řízení. Dovodil, že otázka existence družstevního užívacího práva byla otázkou předběžnou, kterou mohl soud sám posoudit, případně řízení přerušit podle ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř., když šlo jinak o žalobu a plnění, o níž přísluší rozhodnout soudu. Odvolací soud dále správně dovodil, že užívání pozemku nelze posuzovat podle ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb., jde-li o družstevní užívání ve smyslu ustanovení § 37 zákona č. 122/1975 Sb. Je třeba k tomu ještě dodat, že se na případ nemohlo

vztahovat ani ustanovení § 5 odst. 3 zákona č. 123/1975 Sb., nešlo-li o majetek uvedený v § 1 zákona č. 123/1975 Sb. (§ 5 odst. 1 tohoto zákona).

Ve věci okresního soudu v Šumperku sp. zn. 9 C 289/76 soud právem vyhověl žalobě jednotného zemědělského družstva, aby se žalovaná zdržela jakéhokoliv zásadu do užívacího práva družstva a aby z parcely odstranila plot. Vypořádal se s námitkou žalované, že při vstupu do družstva nebyla tato parcela vnesena a že ji s manželem stále užívala a měla ji oplocenou. Soud zjistil, že parcela je mimo intravilán obce, nenavazuje na obytnou budovu, že bylo povinností při vstupu do družstva sdružit ke společnému družstevnímu hospodaření všechny pozemky a že nejde o pozemek, který by vzhledem k ustanovení § 36 odst. 2 písm. b) zákona č. 122/1975 Sb. sdružení nepodléhal.

Domáhá-li se družstvo ochrany práva družstevního užívání vůči svému členu, případně bývalému členu, jde o spor, který vzhledem k ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1973 Sb. projednává smírčí komise.

Zánik práva družstevního užívání je upraven v ustanovení § 42 odst. 1 zákona č. 122/1975 Sb., podle něhož toto právo zaniká převodem nebo přechodem sdruženého pozemku do socialistického vlastnictví. Jinou změnou vlastnictví není právo družstevního užívání dotčeno.

Ve věci okresního soudu v Kroměříži sp. zn. 4 C 630/77 byla právem zamítnuta žaloba vlastníků pozemku o náhradu za odstraněné stromy. Soud totiž zjistil, že pozemek byl užíván jako záhumenek, tedy jako pozemek vnesený do družstva, a dovodil, že družstvu nezaniklo právo družstevního užívání změnou vlastnického práva k pozemku (z otce na syna) a že tedy právem likvidovalo sad a začlenilo pozemek do honu.

2. Právo užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby

Právo užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby (§ 1 zákona č. 123/1975 Sb.) je samostatným užívacím právem, odlišným od práva družstevního užívání podle ustanovení § 37 a násl. zákona č. 122/1975 Sb. Na rozdíl od práva družstevního užívání, jehož subjektem může být pouze jednotné zemědělské družstvo, subjektem práva užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby může být nejen JZD, ale i jiná socialistická zemědělská organizace nebo státní organizace, která plní vědeckovýzkumné úkoly nebo úkoly výuky pro odvětví zemědělství. Předmětem užívacího práva podle ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb. může být (rozdílně od práva družstevního užívání) vedle půdy, která není v družstevním nebo náhradním užívání, i jiný zemědělský majetek ve vlastnictví občanů a jiných než socialistických organizací.

Užívací právo ve smyslu ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb. vzniklo podle ustanovení § 5 odst. 1 téhož zákona k majetku uvedenému v ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb., který zemědělské organizace užívaly ke dni počátku účinnosti tohoto zákona, tj. ke dni 1. 1. 1976. Výjimku upravuje ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 123/1975 Sb.

Ve věci okresního soudu v Havlíčkově Brodě sp. zn. C 74/76 byla právem zamítnuta žaloba, v níž vlastník pozemku požadoval na družstvu vyplácení náhrady za užívání pozemku, ne kterém družstvo postavilo kravín. Soud po zjištění, že družstvo pozemek dne 1. 1. 1976 užívalo, poukázal na ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb., podle něhož jde o užívání k zajištění výroby, které je bezplatné a časově neomezené. Rozsudek byl potvrzen odvolacím soudem.

Užívací právo ve smyslu ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb. náleží zemědělské organizaci i obytným částem zemědělských usedlostí i ke stavebním pozemkům, na nichž jsou tyto stavby zřízeny, pokud zemědělská organizace převzala celou usedlost do užívání před 1. 4. 1964 4) a užívala ji k 1. 1. 1976 (§ 5 odst. 2 zákona č. 123/1975 Sb.).

Ve věci okresního soudu v Klatovech sp. zn. 5 C 121/75 se domáhali vlastníci obytné budovy vůči družstvu vyklizení této budovy a provedení nezbytných oprav. Soud právem žalobu zamítl po zjištění, že rozhodnutím MNV z r. 1957 byla celá usedlost včetně obytné části přikázána podle vládního nařízení č. 50/1955 Sb. do užívání jednotného zemědělského družstva, které bylo právním předchůdcem žalovaného družstva, a že družstvo k rozhodnému dni 1. 1. 1976 objekt užívalo (§ 5 odst. 2 zákona č. 123/1975 Sb.).

Je-li pochybnost o vzniku užívacího práva zemědělské organizace podle ustanovení § 5 odst. 1, 2 zákona č. 123/1975 Sb., rozhodne příslušný okresní národní výbor, zda toto užívací právo zemědělské organizaci náleží (§ 5 odst. 3 zákona č. 123/1975 Sb.). V této otázce tedy není dána pravomoc soudu.

Okresní soud v Jindřichově Hradci ve věci sp. zn. 4 C 243/75 a okresní soud v Písku ve věci sp. zn. 6 C 515/76 proto nepochybily, když přerušily řízení o žalobě domáhající se umožnění vstupu do nemovitosti, neboť vlastník tvrdil, že družstvu nepřísluší užívací právo ve smyslu ustanovení § 1 a § 5 zákona č. 123/1975 Sb. Po rozhodnutí ONV v J. H., že toto užívací právo družstvu náleží, soud právem žalobu zamítl.

Soud ovšem může za podmínek uvedených v ustanovení § 135 odst. 2 o. s. ř. řešit otázku existence užívacího práva zemědělské organizace k zajištění výroby jako otázku předběžnou.

Vedle případů uvedených v ustanovení § 5 odst. 1 a 2 zákona č. 123/1975 Sb. vzniká za účinnosti tohoto zákona právo užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby ještě dvojím způsobem, a to dohodou podle ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 123/1975 Sb. nebo rozhodnutím okresního národního výboru podle ustanovení § 6 odst. 3 téhož zákona.

Rozhodnutí okresního národního výboru podle ustanovení § 6 odst. 3 zákona č. 123/1975 Sb. je nutno vzhledem k jeho konstitutivní povaze důsledně odlišovat od rozhodnutí téhož orgánu podle ustanovení § 5 odst. 3 zákona č. 123/1975 Sb., které má toliko deklaratorní povahu.

Soudy při svém rozhodování vycházejí vesměs z toho, že právo užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby (§ 1 zákona č. 123/1975 Sb.) je stejně jako právo družstevního užívání podle ustanovení § 37 a násl. zákona č. 122/1975 Sb. bezúplatné a časově neomezené (§ 2 odst. 1 zákona č. 123/1975 Sb.). Ustanovení § 2 odst. 1 až 4 zákona č. 123/1975 Sb. určuje i rozsah oprávnění zemědělské organizace vyplývajících z užívacího práva podle § 1 tohoto zákona, zejména oprávnění hospodařit s půdou a jiným zemědělským majetkem ve stejném rozsahu jako by byla vlastníkem.

Takto stanovený rozsah oprávnění zemědělské organizace je významný též z hlediska právní ochrany užívacího práva podle ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb. Ustanovení § 3 odst. 1 tohoto zákona dává zemědělské organizaci právo i povinnost chránit své užívací právo (§ 1 zákona č. 123/1975 Sb.) proti každému, kdo do něho neoprávněně zasahuje. To znamená možnost uplatnění tohoto práva eventuálně i proti vlastníkovu pozemku či jiného zemědělského majetku, který je předmětem užívacího práva zemědělské organizace podle ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb.

Soudy při projednávání sporů týkajících se užívacího práva podle ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb. nevěnují vždy dostatečnou pozornost tomu, že pokud subjektem tohoto práva je jednotné zemědělské družstvo a vlastníkem člen družstva, půjde zpravidla o takový spor, který ve smyslu ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. musí projednat smírčí komise družstva.

Zánik práva užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby je upraven obdobně jako zánik práva družstevního užívání, a to v ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 123/1975 Sb. Další způsob

zániku tohoto užívacího práva obsahuje ustanovení § 12 odst. 2 téhož zákona. Stejně jako u práva družstevního užívání také v případě užívacího práva podle ustanovení § 1 zákona č. 123/1975 Sb. platí, že ke smlouvě o převodu vlastnictví majetku, k němuž zemědělské organizaci náleží toto užívací právo, je třeba (s výjimkou darování státu) souhlasu této zemědělské organizace (§ 12 odst. 3 zákona č. 123/1975 Sb.).

3. Problematika proplacení živého inventáře a zásob zemědělskými organizacemi

Podle ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 123/1975 Sb. zůstávají nedotčeny smluvní závazky zemědělských organizací vzniklé před účinností tohoto zákona z odkupu živého inventáře a zásob podle ustanovení § 4 dříve platného vládního nařízení č. 50/1955 Sb. Toto ustanovení je jedinou zákonnou výjimkou ze zásad vyplývajících ze základních ustanovení § 1 a § 2 odst. 1 zákona č. 123/1975 Sb., že totiž socialistické zemědělské organizace, jakož i státní organizace, které plní vědeckovýzkumné úkoly a úkoly výuky pro odvětví zemědělství, užívají půdu, kterou nemají v družstevním nebo náhradním užívání, jakož i jiný zemědělský majetek ve vlastnictví občanů a jiných než socialistických organizací, an základě práva užívání k zajištění zemědělské výroby a že jde o právo bezúplatné a časově neomezené, opravňující zemědělskou organizaci k tomu, aby hospodařila s půdou a jiným zemědělským majetkem ve stejném rozsahu, jako by byla vlastníkem.

Z toho vyplývá, že případné žaloby o proplacení živého inventáře a zásob mohou mít úspěch pouze tehdy, je-li prokázán smluvní závazek zemědělské organizace ve smyslu ustanovení § 4 dříve platného vládního nařízení č. 50/1955 Sb.

Soudy si někdy tento stav neuvědomují a nezaměří tu dokazování již od počátku řízení na rozhodující skutečnosti.

Ve věci okresního soudu v Kutné Hoře sp. zn. 3 C 180/75, v níž dědici zemřelých členů JZD žádali o ručení, že do aktiv dědictví patří pohledávky za vnesený živý inventář a zásoby, byla žaloba zamítnuta z toho důvodu, že nebylo prokázáno, že byl živý mrtvý inventář do JZD vnesen. Soud měl přesvědčivěji argumentovat neexistencí nároku z důvodu vyplývajícího z ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 123/1975 Sb.

Ve věcech okresního soudu v Jablonci nad Nisou sp. zn. 5 C 668/77 a 5 C 833/77 bylo nesprávně vyhověno žalobám, když soud dovedl, že nedostatek uzavření dohody ve smyslu ustanovení § 4 dříve platného vládního nařízení č. 50/1955 Sb. byl způsoben opomenutím ze strany zemědělské organizace, která nemůže jít k tíži žalobců. Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudek soudu prvního stupně změnil a žalobu zamítl s odůvodněním, že uvedená dohoda je hmotněprávní podmínkou vzniku a existence závazku zemědělské organizace.

Od žalob, jejichž úspěch je závislý na zjištění, zda jde o výjimku ve smyslu ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 123/1975 Sb., je nutno odlišit žaloby o proplacení doplatku přejímací ceny živého a mrtvého inventáře podle ustanovení § 44 odst. 3 zákona č. 122/1975 Sb. V obou těchto případech jde o spor mezi jednotlivým zemědělským družstvem a jeho členem o majetkové nároky vzniklé v souvislosti s výkonem členských práv a povinností, takže je třeba tento spor projednat ve smířcím řízení (§ 82 odst. 1 písm. a/ zákona č. 122/1975 Sb.), a jen za podmínek uvedených v ustanovení § 83 odst. 1 tohoto zákona může jednat ve věci soud.

Okresní soud v Benešově sepsal a projednával pod sp. zn. 5 C 197/77 žalobu o uváděném nároku, pak řízení zastavil podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. a věc po právní moci usnesení postoupil smířcí komisi, ač mohl dát žalujícímu členu družstva řádné poučení již v době, kdy se dostavil k sepsání žaloby. Spor pak byl postoupen smířcí komisí podle ustanovení § 12 odst. 1 vyhlášky č. 160/1975 Sb. zase soudu, který po účinném zpětvzetí žaloby řízení zastavil.

1) *vydaných nařízením vlády ČSSR č. 137/1975 Sb.*

2) *v zákoně č. 65/1965 Sb., jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 55/1975 Sb.*

3) *Viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 28/1962 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.*

4) *kdy nabyl účinnosti občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.)*